

Novatio kehtivas õiguses

Prof. E. Jusale
hindamata
15 VII 42.

Theodor Kald
Matr.nr. 15203

EV
TARTU ÜLIL
DIPLOMATIKAS
15 juulil 42
60
TARTU

~~A~~ 2670

NOVATIO
KEHTIVASÕIGUSES

Diplomitöö

Arv. Arv. diplomitöö
21.7.42 [Signature]

Tartu 1942

Lõpetanud ärgusteaduskonna 28. VII 1942. a.

Kasutatud kirjandus.

1. Carl Erdmann, System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland, Riga 1849.
2. B. Windscheid, Lehrbuch des Pandektenrechts, Frankfurt a. Main 1906.
3. Rudolph Sohm, Institutionen. Geschichte und System des Römischen Privatrechts, München und Leipzig 1923.
4. Heindrich Siber, Römisches Recht, Berlin 1928.
5. J. Tjutrumov, Graždanskoe pravo, Tartu 1927.
6. D. Grimm, Lektsij po dogma rimskago prava, Riga 1924
7. V. Sinaiskij, Osnovõ graždanskago prava, II anne, 1926.
8. V. Bukovskij, Svod graždanskih uzakonenii gubernii pribaltiskih, Riga 1914.
9. Balti Eraõigus (BES).
10. 1939.a. Tsiviilseaduse eelnõu (TSE).

S i s u k o r d.

I osa.

	Lk.
§ 1. Kohustuste lõppemine.....	5
§ 2. Kohustuste lõppemine novatioga.....	7

II osa.

§ 3. Novatio subjektid ja objekt.....	12
§ 4. Novatio sooritamiseviise.....	19
§ 5. Novatiost tulenevaid õiguslikke tagajärgi.	27
§ 6. Novatio 1939.a. Tsiviilseaduse eelnõus....	33

I o s a.

§ 1. Kohustuste lõppemine.

Kohustuse all mõeldakse juriidilist suhet, mille alusel üks kohustub teise kasuks käitumisele, millel on varaline väärtus. Kohustuse sisuks on deebitori käitumine, mis majanduslikult käibingu seisukohalt evib varalist väärtust. Seega on kohustus suunatud kindlaksmääratud majandusliku efekti saavutamisele. Kohustus on kehtiv ning siduv nii kaua, kuni käitumine pole toimunud. Niipea, kui kohustuse efekt saabub või tekkivad olundid, millepärast kohustuse toime ei saa esineda, lõpeb kohustus.

Kohustuse lõppemise all mõtleme õigusseisundit, mille toime kohustus pole enam siduv kohustusosalistele. Ajendeid, mis lõpetavad kohustusi, on väga palju. Kohustused võivad lõppeda kas kont-¹⁾rahentide tahtel või väljaspool seda. Viimaste

1) J. Tjutrumov, Graždanskoe pravo, Tartu 1927, lk. 340.

hulka kuuluvad kohustuste lõppemine surma, aegumise, juhuse, confusio jne. toimet. Siin kontrahentide tahtel pole mingisugust toimet kohustussuhte lõpetamisele.

Tahteliste lõpetamisviiside hulka kuulub eelkõige solutio, mis on kohustussuhte loomulikke lõppemise ajendeid ²⁾. Peale tasumise lõpeb kohustus tingimuse ja tähtaja saabumisega, confusioga, compensatioga, kreditori loobumisega, võimatusega jne.

Kohustus võib lõppeda täielikult või osaliselt. Osalise lõppemise puhul ei võiks üldse kõnelda kohustuse lõppemisest, vaid siin on tegemist kohustussuhte muutumisega. Lõppemise all tuleks mõelda ikka vaid selliseid juhte, kus kohustussuhe kustub täielikult ega ole enam siduv osalistele.

Ka novatio on üks kohustussuhte lõppemise viise ³⁾. Siingi kustub endine kohustus täielikult. Kõik kohustussuhtes rakendatud kindlustused, ker-

2) Vrd. B.Windscheid, Lehrbuch des Pandektenrechts, Frankfurt a.Main 1906, lk.416.

3) Heindrich Siber, Römischer ^{Recht}, Berlin 1928, lk.278.

gendused jne. kustuvad, kui nad evivad aktsessoorset loomust, mis kustuvad ipso jure peakohustuse lõppedes.

§.2. Kohustuste lõppemine novatioga

Nagu ülal mainitud saab kohustus lõppeda ka novatioga. Novatio ehk uuendamise all mõeldakse ühe kohustussuhte lõpetamist teise asendamisega, millel on mõnevõrra erinevusi võrreldes endise kohustusega ⁴⁾. Et novatio puhul astub ühe võlasuhte asemele teine, siis loomulikult on uuendamise olu-⁵⁾ lisi rekvisiite kohustuse olelu, mida uuendatakse. Uuendusakti toimele kustub endine kohustus. Kui kohustust ei eksisteeri, siis ei saada seda ei kustutada ega midagi uuendada. Sellepärast püsis juba rooma õiguses nõue, et noveerimise puhul peab esinema kohustussuhe. Kui kohustussuhe on täiesti

4) D.Grimm, Lektsij po dogme rimskago prava, Riga 1924, lk 295. Tjutrjumov.op.cit.,lk.344.

5) Grimm, op.cit., lk.295.

kehtetu, siis pole ka võimalik selle uuendamine. Nii lubas rooma õigus noveerida küll naturaalkohustusi, kunagi aga mitte kehtetuid kohustusi ⁶⁾. Kehtetu kohustuse juures ju polegi juriidiliselt kohustust - nii pole ka midagi uuendada.

⁷⁾ Novatio on üheltpoolt tühistav akt ja teiselt poolt rajav ehk konstitutiivne akt. Seepärast tuleb teha teravat vahet kohustussuhte muutmisajendite ja novatio vahel. Kui poolte vahel sooritati mõnesuguseid muudatusi kohustussuhtes ilma, et kohustus ise oleks lõppenud, siis ei saa ^{olla} kunagi juttu novatiost. Novatio puhul peab alati endine kohustussuhe lõppema ning tema asemele tekkima uus. Muidu ei saa olla juttu novatiost. Kui kohustussuhte pooled muudavad kohustuse tähtaegu, maksutingimusi jne., pole sedaliiki lepped veel kohus-

6) Vrd. Rudolph Sohm, Institutionen. Geschichte und System des Römischen Privatrechts, München und Leipzig 1923. lk. 483.

7) Carl Erdmann, System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland, Riga 1849, lk. 230

tuse uuendamine. Siin jääb endine kohustus püsi-
ma, ainult ta sisus tekib muudatusi.

Novatiot tuleb eraldada ka constitutumist.
Viimase puhul ei teki uuendusi kohustuses, vaid
deebitor töötab maksta võlga, mille tasumine teda
ei sidunud.

Kohustusi, mida seadus loeb kehtetuiks, ei
saa noveerida. Naturaalne kohustus aga pole kehte-
tu kohustus, seepärast on selle noveerimine lubatud.

Novatioga krieeritud uus kohustus asendab täie-
likult endist kohustust. Ta peab jätkama endise ko-
hustuse olelut uue iseseisva kohustusena. Kui aga
uuel kohustusel pole midagi ühist endise kohus-
tusega, siis muidugi ei tule sellist juhtu viia
novatio alla. Endine kohustus peab lakkama just
seepärast, et tekib uus kohustus. Samuti ei tule
novatioks pidada selliseid juhte, kui leppelise
kohustuse asemele tekib seadusele põhjenev kohus-
tus. Kui kohustus lõpeb täitmise võimatuse tõttu
ning ühel kohustuspooltel tekib õigus hageda kahju-

8)
sid, ei tule sellist juhtu pidada kunagi novatioks.
Novatio puhul peab endine kohustus kustuma leppel
ning leppe alusel peab loodama uus iseseisev ko-
hustus, mis jätkab endist.

^{võimalik}
Kaasajal pole novatio eristamisel teistest
kohustust muut~~vate~~st aktidest lähtuda formaal-
susest, nagu see oli rooma õiguses ⁹⁾. Roomas toi-
mus noveerimine formaalse aktiga - stipulatioga.
Meie päivil võib see toimuda vormivabalt. On olu-
line, et pooltel on tahe endist kohustussuhet lõ-
petada ning selle asemele luua uut.

Õigusliku efekti poolest aga erineb novatio
kohustuse suhte muut~~mis~~est. Muut~~mise~~ korral
jääb endine kohustus püsima. Kõik kindlustused,
kergendused jne., mis seonduvad kohustusega, jäävad
püsima, niivõrd kui neid sõnaselgelt ei muudeta.
Novatio on aga vastand-toimega. Siin vana kohus-

8) Vt. V. Bukovskij, Svad graždanskijh uzako-
nenii gubernii pribaltiskih, Riga 1914, lk. 1504.

9) Vt. Tjutrjunov, op.cit., lk. 344.

tus kustub - järelikult ka kõik aktsessoorsed õi-
gused ja kohustused ¹⁰⁾. Pandid, käendused, prot-
sendid, tagatised jne. vabanevad, kui pole teisiti
kokku lepitud.

On küsitav, kas ka sellist kokkulepet tuleb
pidada novatioks, kus kohustusosalised kustutavad
endise kohustuse, luues selle asemele uue, mis
täiesti sarnaneb eelmisele. Sisuliselt ta muidugi
novatio pole, sest siin ei tekkinud mingisugust
uuendust, kuid õiguslikult tuleb seda siiski pidada
uuendamiseks. Pooled on ikka kohustussuhte lõpeta-
nud ning loonud selle asemele uue. Selline käitu-
mine on ikka novatio. Novatio instituut ei nõua ka,
et tingimata peaks midagi kohustussuhtes muutuma.
Oluline on vaid eelmise kohustuse lõppemine ning
selle aseldamine uuega.

10) Balti Eraõigus (BES) § 3579.

II o s a.

§ 3. N o v a t i o s u b j e k t i d j a
o b j e k t.

Novatio on voluntaarakt. Ta saab tekkida vaid asjaosaliste tahtel. Tahet eraõiguslike normatiivaktite loomiseks saavad avaldada õigus- ja teovõimsad isikud. Need, kes ei evi õigus- ega teovõimet, ei saa sooritada ka novatiot.

Õigussubjektina novatio juures võib esineda iga füüfiline kui ka juriidiline isik. Novatioakti loomisest aga ei saa võtta osa need, kellel puudub eraõiguslik teo- ehk aktivõime. Teovõime puudub allealistel, isikutel kes hoolduse all jne. Ka äbielunaistel puudub teovõime teatud toimingutes. Loomulikult ei saa nad ka nendel aladel sooritada kohustussuhte uuendamist mehe nõusolekuta.

Kasuistliku sättena määrab BES, et eestkostjalused võivad sooritada novatioakte eestkostja nõusolekuta vaid niivõrd, kui võrd see osutub kasu-

likuks nende huvidele. Kui eestkostealused soovivad hiljem jääda esialgse kohustussuhte juurde, siis peavad nad novatioga loodud kohustuse tunnustama kehtetuks¹¹⁾.

Äsjamainitud säte ei loo mingisugust erioigusolustikku. Ka teisi kohustussuhteid ei saa eestkostealused sõlmida muidu, kui vaid eestkostjate nõusolekul. Kui eestkostealune on sõlminud toimingut, mis talle on kasulik, võib eestkostja selle alati kinnitada. Vastaskontrahendil aga pole loobumisõigust. Kõik võib sellisest toimingust loobuda eestkostja. Mainitud säte on kehtiv nii novatio kui ka teiste leppeliste õigustoimingute kohta. Seepärast poleks seda vaja eriti esitada novatio sätete hulgas¹²⁾.

Üldse saavad novatiot sooritada need isikud, kes võivad luua leppelisi kohustusi nendel aladel, mida sisaldab novatio sisu. Abielunaised saavad no-

11) BES § 3581.

12) Vrd. Erdmann, op.cit., lk. 232.

veerida selliseid kohustusi, mis alluvad võtme-
võimu sätetele. Volinikud võivad seda teha selle
vara suhtes, mis allub generaalvolituse alusel
nende korraldamisele. Muude volitussuhete juures
on vaja spetsiaalset klauslit novatio sooritami-
13)
seks .

Juriidilise isikuorganid, hooldurid, eest-
kostjad ja esindajad võivad sõlmida novatioakte
samadel alustel nagu igasuguseid varasse puutuvaid
korraldusi teha. Kõik kitsendused ja eelisõigused,
mis omased seda liiki kohustussuhtele, tulevad ra-
kendamisele ka novatio juures. Kui, näiteks hoolda-
ja poolt sõlmitud novatioakt hõlmab ala, kus vaja-
lik hoolduskohtu nõusolek, siis tuleb see ka soe-
tada.

Välismaalased saavad üldistel alustel luua
Eestis kohustussuhteid. Järelikult saavad nad olla
subjektideks ka novatio juures. Kui nende suhtes
on rakendatud mõnesuguseid kitsendusi, siis allu-

13) BES § 3582.

vad nad nendele kitsendustele ka novatiot sõlmi-
des.

Novatiot kui leppelist akti saab sõlmida ikka
vaid täisealine isik. Välismaalase täisealisus tu-
leb kehtiva eraõiguse sisu järgi määrata ära domit-
siilseaduse alusel. Kuigi välismaalane pole omamaa
seaduse järgi täisealine, tuleb teda selleks luge-
da, kui ta elukoht on Eestis ning kui ta vanus vas-
tab meie eraõiguse täiseale.

Novatiosuhte objektiks ehk esemeks on kohustus-
suhe, mida noveeritakse. Nii novatioga loodud ko-
hustus kui ka endine peavad evima seaduslikku alust.¹⁴⁾
Kui kohustusel, mida noveeritakse, puudub seadus-
lik alus, siis on ta kehtetu. Kehtetut kohustust
aga pole lubatud üldreeglina noveerida. Kuigi sel-
lise kehtetu kohustuse puhul on novatio toimunud,
ei evi see õiguslikku toimet.¹⁵⁾ Kui endine kohus-
tus oli kehtetu, siis loetakse kehtetuks ka nova-
tioga loodud kohustus. Muidugi tuleb siin teha te-

14) BES § 3580.

15) BES § 3585.

ravat vahet üheltpoolt vaieldavate ja suhteliselt kehtetute ning teiselt poolt kehtetute kohustus-
suhete vahel. Nii vaieldavad kui ka suhteliselt kehtetud õigustoiminguid saadakse tühistada vaid asjasthuvitatud isikute taotlusel. Kui isik, kellest olenes kohustuse tühistamine, ei tee seda, vaid koguni asendab uue kohustusega - noveerib, ei tule sel puhul uut kohustust pidada kehtetuks. Seadus räägib ikka kehtetustest kohustustest¹⁶⁾. Siia hulka aga ei tule arvata tühistatavaid ehk suhteliselt kehtetuid ja vaieldavaid toiminguid.

Kehtetut toimingut pole võimalik noveerida seepärast, et juriidiliselt sel puhul kohustust ei eksisteeri. Kohustust, mida pole olemas, ei saada ju ka noveerida. Tühistatavad ehk suhteliselt kehtetud toimingud eksisteerivad niikaua, kuni neid pole tühistatud. Kui isik, kellest olenes selliste toimingute tühistamine, ei tee seda, vaid koguni noveerib, siis järgneb sellest, et ta pole tahtnud

16) BES § 3585.

endist kohustust lugeda kehtetuks. Seega puuduvad ka kõik eeldused pidada neid kohustusi kehtetuiks. Isepärane olund võib tekkida sel puhul, kui üks on õigustatud noveeritavat toimingut tühistama, teine aga sõlmib novatio, siis on raske novatiot pidada kehtivaks kui ka kehtetuks. Siinkohal tuleks küsimus lahendada nii, et novatio akt on kehtiv niikaua, kuni pole tühistatud endist toimingut. Tühistamise korral aga muutub uuendamine kehtetuks BES § 3585 alusel.

Kui endine kohustus oli kehtiv, aga uus kohustus on mõnesuguse asjaolu tõttu kehtetu, siis minetab küll novatio oma toime, kuid endine kohustus jääb püsima.¹⁷⁾ Isegi sel puhul jääb endine kohustus püsima, kui novatio toime jääb saabumata eeldustel, mis sisendatud novatio akti.

Noveerida võidakse kohustusi enne tähtpäeva,¹⁸⁾ tähtpäeval kui ka pärast seda .Uuendamistoimin-

17) Erdmann, op.cit., lk. 233.

18) BES § 3583.

gu esemeks võivad olla nii toimingud kui ka tingi-
musteta kohustused ¹⁹⁾. Tingitud kohustussuhte uuen-
damise korral ei saa mõne arvates novatio evida
kehtivust kuni on täitunud tingimus, millest sõltub
endise kohustuse toime ²⁰⁾.

See vaadend võib mõnel puhul olla õige, kuid
üldreeglina seda rakendada siiski ei saa. Muidugi,
kuni tingimus pole saabunud, ei evi suspensiivse
tingimuse puhul toiming kehtivust. Seega pole toi-
mingut novatio momendil veel olemas. Seepärast pole
võimalik seda ka noveerida. Kui see peaks olema toi-
munud, siis ei saa novatio akt evida õigusjõudu
enne, kui endine toiming jõustub.

Kuid võib esineda selliseid juhte, kus novatio
kontrahendist oleneb tingimuse tühistamine. Kui selli-
ne kontrahent noveerib kohustuse ilma, et expressis
verbis oleks tühistanud tingimuse, siis tuleb sarnasele
novatio aktile omastada kehtejõudu algusest peale,

19) BES § 3584

20) vt. Bukovsky. op cit. lhk. 1565.

olguigi, et endine kohustus oli tingitud ning tingimus pole saanud. Kui kontrahent on sõlminud novatio akti, on ta sellega näidanud, et ta endise kohustuse on asendanud uuega. Vastavalt uue sisule on ta tahtnud omi vahetkordi korraldada. See pärast peale siin mõtet nõuda, et uue kohustussuhte sisu peaks siduma endise kohustusega.

§4. Novatio sooritamisviise.

Rooma õiguses loodi leppelisi kohustussuhteid formaalselt. Nimelt tuli selleks sooritada formaalne akt stipulatio näol. Ka uuendamise kui uue kohustussuhte loomine tuli sooritada neid samu formaalsusi silmaspidades. See pidi sooritatama samuti stipulatiooniliselt.

Kaasajal on novatio vormivaba akt. Seda saadakse sooritada igal viisil. On oluline, et toimingust ilmeks osalejate tahe endist kohustust kustutada ning selle asemele luua uut. Seda tahet (animus novandi) ei tule eeldada, vaid ta peab olema väljendatud. 21)

Novatioakt tuleb lugeda sellest momendist sõlmituks, kui novatio kontrahendid on kokku leppinud ning oma tahte väljendanud. Ühe kohustusosalise ettepanek ei moodusta veel novatiot,

Kehtiv õigus tunneb ka novatio tacitat, s. o. vaikivad novatiot ²²⁾. Vaikiva novatio juures pole küll otsesest tahtet väljendatud, millega oleks endine kohustus kustutatud ning asendatud uuega, kuid see ilmneb poolte käitumisest. Sell puhul aga peavad käitumised olema sellised, et nendest saab vaieldamatult järeldada poolte tahtet novatioks. Kahtluse korral tuleb asuda seisukohale, et novatiot pole olnud ning endine kohustus kestab edasi. Novatio tacita juures peab asioludest ilmema, et endise kohustuse asemele on loodud uus. ²³⁾ Kui uus kohustus on selleloomuline, et ta ei ^{saa} endist kohustust asendada, tuleb asuda seisukohale, et novatiot pole olnudki. Kui ostmüügi juures võlgnik peab müügi hinda muutlaenuks, pole see novatio. Siin ostuvõlg kustub tasumisega.

22) Erdmann, op. cit., lhk. 234.

23) Erdmann, op. cit., lk. 234. Novationa võib esineda juhul, kui näit. muutlaenu katteks väljetatakse veksli. Siis peab aga nähtuna, et veksli anti just võla katteks.

24)
Ka muutlaen tekkis raha andmisega laenuks .
Ka seda ei peeta novatioks, kui keegi eksitusest maksab protsente või õiendab võõrast võlga. Novatio juures peab kontrahentidel olema selge teadmine kohustusest, mis eksisteerib, ning tahe seda kohustust uuendada, asendada teiseга. Kui sellist tahtet pole otseselt väljendatud, siis peab see olema kindlalt poolte käitumisest. Niipea, kui poolte käitumisest ei saa lugeda seda, et uus kohustus pidi kustutama endise ning ise astuma asemele, ei või olla juttu ka novatiost .
25)

Ka sel juhul ei või olla juttu novatiost, kui poolte käitumine on sellelaadne, et ta ei kustutanud endist kohustust ega asendanud uuega, vaid tõi muudatusi kohustuse sisusse. Seadus otse loendab spetsiaalselt rea juhte mida ei peeta novatioks .
Nii ei tule lugeda kohustuse uuendamiseks seda, kui pooled muudavad tähtpäevi, või täpsustavad seda ,
26)

24) Vrd, Erdmann, op. cit., lk. 235.

25) Vrd. ka Ex-Vene Senati juhis, 12. dets. 1881, Senati otsus nr. 113-1883.

26) BES v 3537.

Edasi pole novatio selline kokkulepe, millega kohustatakse maksma protsente võla puhul. Protsendimaksuga ei kustu ju kohustus, mis moodustab novatio põhilisi rekvisiite. Veel vähem on võimalik pidada seda uuendamiseks, kui vähendatakse või suurendatakse kohustuses protsendimäära²⁷⁾. Kui kohustuse kindlustusvahendid muudetakse või määritletakse neid täpsemalt ei saa ka selliseid käitumisi pidada novatioks, sest endist võlasuhet sel puhul ei tühistata²⁸⁾. Isegi kohustussuhtes võlasumma vähendamine ei moodusta novatiot, küll aga suurendamine. Suurendamise puhul tekib ikka uus kohustus. Kui see rajatakse endise asemele, siis on tegemist uuendamisega. Lõpuks ei tule pidada kohustussuhte uuendamiseks ka seda, kui oleleva võla peale antakse välja võlatähik²⁹⁾.

Kuigi seadus loeb spetsiaalselt juhte, mida ei tule pidada kohustussuhte uuendamiseks, ei saa sel-

27) BES § 3587 p.3.

28) BES § 3587 p.4.

29) BES § 3587 p.6.

lest veel järeldada, et need on ainukesed. Teadus on siin iseloomustanud spetsiaaljuhte, mida ei või pidada novatioks. Pääle nende aga ei saa pidada kõiki selliseid käitumisi novatioks, mis oma loomult olid sarnased, et nende toimel ei kustunud endine kohustus või ei tekkinud selle asemele uut! Peaks selle olundi järeldamine osutama vaieldavaks, tuleb asuda novatio suhtes eitavale seisukohale.

Uuendamise korral võidakse uues kohustuses muuta mitmesuguselt kohustussuhte sisu ³⁰⁾. Nii võidakse uues kohustuses muuta maksu tähtpäevi, tingimusi, protsente jne. Tavalisemaid juhte uuendamise juures on aga kontrahentide vahetus. Kontrahentide vahetamisega tekkib alati novatio. Siin ei saa vast kunagi olla juttu kohustussuhte lihtsast muutmisest. Ei ole ju mõeldav, et kohustussuhe jääks endiseks, kui muutuvad suhteosalised. Isikute vahetus võib toimuda siin nii kreditori kui ka deebitori poolel. See võib toimuda nii, et muutuvad dee-

30) § BES § 3583.

bitor ja kreditor korruga, kuid see võib toimuda ka nii, et üks neist muutub, kuna teine jääb³¹⁾ endiseks .

Kreeditori uuenemine ehk delegatio nominis saab toimuda üksnes endise kreditori nõusolekul ning soovil³²⁾ . Uuendusakti sooritamiseks peavad avaldama nõusolekut nii deebitor, uus kui ka endine kreditor. Kõigi tahe peab olema suunatud endise kohustuse kustutamisele ja uue loomisele.

Delegatio nominist ei tule ära segada cessio-ga. Cessio juures on tegemist samuti olundiga, kus ühe kreditori asemele astub teine. Just novatiost areneski välja cessio-rooms õiguses. Kuid cessio ja novatio vahel on olulisi erinevusi. Cessio puhul tekib kreditori muudatus võlglaste nõusolekuta ning osavõtuta. Kohustussuhte uuendamine aga pole kunagi mõeldav võlglaste nõusolekuta, kui tegemist on kreditori vahetusega. Cessio juures jääb kohustussuhe endiseks, novatio juures on aga

31) BES § 3578.

32) Vrd. ka Siber, op.cit., lk.251 jj.

võimalik teha muudatusi ka kohustussuhte sisus.

Cessio puhul ei kustu kunagi kohustus ega asendu uuega, mis novatio juures on aga paratamatu. Nii erineb cessio oluliselt novatiost. Ainult näiliselt paistab delegatio nominis sarnanevat cessiole. Nii sisuliselt kui ka juriidiliselt nad erinevad üksteisest.

Uuendamise puhul võib vahetus deebitori poole esinedanii endise deebitori tahtel kui ka väljaspool seda. Endise deebitori tahtel siin olulist tähtsust pole. Isegi siis, kui endine deebitor otse keelab kohustuse ülekanndmise uuele võlglasele, ei kahjusta selline olund sugugi novatio akti. See võib toimuda alati vastu endise võlglase tahtel - expromissio. Küll aga peab alati esinema selleks kreditori tahe. Kui näit. kreditor sõlmib uue kohuslasega novatio, millele on endine deebitor vastu, on see kõigiti kehtiv. Novatioga kustub endine kohustus ning asendub uuega. Kui novatio peaks kuidagi kahjustama deebitori õiguslikku huvi, ei või vastu ta tahtmist seda teha. Sarnasel juhul

jääb küll novatio püsima, kuid niivõrd, kui võrd see kahjustab deebitori, on uuendus kehtetu. Moraalne deebitori kahjustamine ei tule arvesse.

Kui novatio puhul uuenevad nii kreditor kui ka deebitor korraga, siis peab selleks olema nõusolek uuel deebitorilt ning endiselt kreditorilt. Muidu ei saa juttu olla novatiost. Üldreeglina on novatio voluntaarakt. Ta sooritamine oleneb asjaosaliste tahtest. Kuid võib esineda ka selliseid juhte, kus novatio toimub sundkorras³³⁾. Selline olund tekib siis, kui seadusjärgne kohtuotsusega kohustub kreditor noveerima kohustust³⁴⁾. Meie päivil esineb seda harva. Ta saab esineda vaid nendel puhkudel, kui hageja taotlus rajaneb leppel, mille alusel kohustus kreditor noveerima võlasu-³⁵⁾het. Kostjaks saab olla vaid kreditor. Deebitori vastu pole sarnase taotluse esitamine vajalik, sest noveerida saadakse ka tema nõusolekuta.

33) Eju|jumov, op. cit., lk. 344.
| |

34) Ib.

35) Vrd. J.V. Sinaiskij, Osnovõ graždanskago prava, 1926, lk. 124 j.

Novatio juures on vajalik uue kohustussuhte poolte ja endise kreditori nõusolek. Nende puududes ei saa tekkida novatiot.

§ 5. Novatiost tulenevaid õiguslikke järeldmeid.

Novatiol on kahesugune toime. Ta kaadab endise kohustuse luues selle asemele uue ³⁶⁾. Kõik pandid, käendused, protsendid ja muud lisandid kustuvad, kui võrdnad seaduse alusel ei kandu üle uuele kohustusele. Kui soovitakse endisi kindlustusi rakendada ka uue kohustuse suhtes, siis peab seda novatio leppes mainitama.

Kui novatio korral on astunud deebitoriks uus isik, siis vabaneb endine vastutusest. Tema vastu ei jää mingisuguseid taotlusi, sest kohustus, mille alusel oli tema vastutav, on kustunud. Seepärast ei saa teda ka vastutavaks pidada. Iseasi on muidugi siis, kui novatio on toimunud endise kohuslase pa-

36) BES § 3579.- Erdmann, op. cit., lk236.

hatahtluse toimetel. Siis on ta küll vastutav uue kohustussuhte kreditori ees. Tema vastutus aga ei rajane siis mitte novatiol vaid pahatahtlikul käitumisel.

Endise deebitori vastu jääb uue kohustussuhte kreditoril hagiõigus, vaid üksnes sel juhul, kui uuendusakt sisaldab sellist klauslit. Muidugi peab sel juhul uuendusest osa võtma ka endine deebitor. Kui uuendus on loodud tema nõusolekuta ning selles leidub klausel, et uue deebitori maksujõuetuse korral on vastutav ka endine kohuslane, ei seo selline klausel kunagi endist võlglast. Isegi sel puhul ei saada temalt midagi nõuda, kui osa võlga on uue deebitori poolt õiendatud ning endiselt nõutakse vaid osa võlast. Niipea, kui novatio akt on kireeritud ning see on muutunud kehtivaks, vabaneb igasugusest vastutusest endine kohuslane. Ka uuel deebitoril ei jää mingisugust nõudeõigust endise kohuslase vastu. Iseasi on siis, kui erileppega on endine võlglane võtnud endale sellise kohustuse. Siis rajaneb ta vastutus juba erileppele, mitte aga enam novatiol.

Novatio instituudi õiguslik toime ei kaasuta endaga kunagi sellist kohustust. Selleski osas erineb uuendamise cessio. Cessio puhul vastutab endine kreditor alati selle eest, et nõue oleks õiguspärane - verum nomen esse. Edasi saab debitor kaitseta end uue kreditori vastu kõigi nende vaietega, mida ta oleks saanud esitada endisegi kreditori vastu³⁷⁾. Loovutamise juures on see mõistetav. Loovutuse toime ei teki muudatusi kohustussuhte sisus, vaid see jääb endiseks. Uuendamise puhul aga tekib sootuks uus kohustus, mis ei vajatse sugugi sarnaneda endisele. Nagu endine kohuslane, nii ei vastuta ka delegatio nominise puhul endine kreditor uue kreditori ees. Ta vastutus saab kas rajaneda spetsiaalleppel või dolusel. Uuendusinstituuti sättivad normid endaga sellist kohustust ei kaasuta.

Delegatio debitorit ei tule ära segada võõra võla endale võtmise vahekorraga. Kui keegi võtab endale võõra võla, siis jääb võlasuhe ikka endi-

37) Vt. Ejutrjumov, op.cit., lk 346.

seks. Deebitoril kui ka kreditoril on üksteise suhtes samad õigused ja kohustused, mis eksisteerivad enne võla ülekandmist. Novatio puhul aga tulevad need välja lugeda uuendusleppest ning need võivad olla koguni erinevad võrreldes eelmise kohustusega. Võõra võla endale võtmisel jääb uuel deebitoril regressiõigus endise kohuslase vastu. Novatio juures aga sellist õigust pole. Kõik vahetused endise deebitori ja uue vahel tulevad lahendada erileppe alusel väljaspool novatiot³⁸⁾.

Juhul, kui endine kreditor annab üle õigused kohustuse järgi teisele, ei tule sellist käitumist pidada kunagi novatioks. See on puhtakujuline cessio. Delegatio nominise puhul peab uuendusaktist võtma osa ka deebitor. Just deebitor ja uus kreditor oma tahete koordineerimisega loovad uue kohustuse, milleks peab olema kainõusolek endiselt kreditorilt. Kui kreditori või deebitori vahetamisel sooritatakse uuendamine nii, et kohustussuhte sisu

38) Novatioakti võidakse küll vastutusklausleid sisendada, kuid need on ikkagi iseseisvad kohustused väljaspool novatiot.

jääb endiseks, siis jäävad püsima kõik kindlustused ja muud lisamid. Ka deebitori ja kreditori õigusseisundid vastastikku võivad jääda endisteks. Kõik see ei järgne novatioinstituudi sättest, vaid uuendusakti sisust. Õigussuhted ja aktsessoorsed õigused uuendatud kohustuse puhul võivad jääda endisteks, kui uuendaja on seda otse väljendanud või see järgneb selgelt ning vaieldamatult nende käitumisest. Muudel juhtudel tuleb presumeerida, et aktsessoorsed õigused, mis olid seonduvad endise kohustusega, on kustunud, samuti ka endise kreditori ja deebitori vastutused³⁹⁾.

Sootuks uue kohustuse loomisest erineb novatio selle poolest, et ta sihiks on asendada teist. Endine kohustus nagu jätkuks uuendatud kujul. Sääb kus endine kohustus sootuks kustub ning tekkis uus, millel pole ühist endisega, ei saa olla juttu novatiost. Juriidiliselt küll ei või rääkida endise kohustuse vältamisest. Juriidiliselt kustub novatio toimel endine kohustus ning asendub uuega, mis oma õigus-

39) Grimm, op.cit., lk 296.

toime poolest võib mitmeti erineda endisest kohustusest. Noveerida saad

Noveerida saadakse üldreeglina igat nõuet. Kuid selliseid kohustusi, millede rakendamine pole mõeldav, kui kreditor või deebitor muutub, ei ole võimalik uuendada ⁴⁰⁾. Kuigi sarnaste kohustuste puhul on uuendamine toimunud, ei evi see mingisugust efekti. Novatioakt on kehtetu, selleasemel jääb aga jõusse endine kohustus ⁴¹⁾. Kui uus kohustus mõnesuguste asjaolude toimel ei saa evida kehtejõudu, siis jääb endine kohustus püsima. On aga uus kohustus küll kehtiv kuid selle järgi pole võimalik rahuldust saada, s.t. pole teostatav, ei muutu endine kohustus kunagi kehtivaks. Siin võidakse hageda kahjusid, kui keegi on selleks end kohustanud leppega või kui ta vastutus rajaneb dolusele.

40) Näiteks alimentaarkohustusi vanemate, laste, abielupoolte jne. vahel.

41) BES § 3585.

45)
käsitatakse võlgade ülevõtmise all .

Seda süsteemi tuleks pidada paremaks kehtiva õiguse omast. Kuna novatio puhul kustus endine kohustus, siis ei vastutanud endine kreditor uue ees isegi siis, kui ta andis üle õiguspäratu nõude. Ka endine kohuslane pole kehtiva õiguse järgi vastutav ei uue deebitori ega kreditori ees. Sellist olundit aga ei saa pidada eluliseks. Seepärast lubatakse uuendamist sooritada vaid üksnes kohustussuhte poolte vahel. Kohustuse sisu ulatuses võivad küll kontrahendid teha muudatusi, ei saa aga tuua muudatusi kontrahentides.

Uuenduse toimetel kustub endine kohustus koos lisaõigustega nagu see oleks täidetud. Tema asemele astub uus kohustus. Uue kohustuse sisu tuleb lahendada vastavalt uuendusleppe sisule. Lisakohustusi, mis olid seondatud endise kohustusega, ei kanta üle uuele muidu, kui selleks peab olema sõnaselge kokulepe .

45) TSE § 1521-1524.

46) TSE § 1630.

§ 6. Novatio 1939. a. Tsiviil-
seaduse eelnõus.

1939. a. Eraõiguse eelnõu sätib novatiot üld-
joontes samadel printsiipidel nagu kehtivgi õigus.
Eelnõu järgi on võimalik uuendada igat võlanõuet⁴²⁾
Uuendamise toimele aga ei tohi uus kohustus muutuda
lubamatuks, võimatuks ega seadusvastaseks. Vastasel
korral on novatio akt kehtetu, kuna endine toiming
jäab kehtima⁴³⁾.

Erinevalt kehtivast õigusest määrab eelnõu, et
novatio saab teostuda nii, et usaldaja kui ka võlg-
nik jäävad endiseks, kuid võlvahekord asetatakse
uuele alusele. Eelnõu järgi ei saa seega toimuda
uuendust ei kreditori ega deebitori isikus. Juhud,
kus võlasuhte juures muutub kreditor, on viidud
cessio alla⁴⁴⁾. Vahekorrad tulevad lahendada loo-
vutusnormide alusel. Need juhud, kus muutub deebitor,

42) TSE § 1628.

43) TSE § 1632.

44) TSE § 1507-1520.

Uuenduslepinguta ei saa olla uuendust. Seda ei saa kunagi iseenesest eeldada ⁴⁷⁾. Tahe uuenduse sooritamiseks peab olema väljendatud või äärmisel juhul peab see ilmnema selgelt ning vaieldamatult asioludest.

Nagu kehtivaski õiguses, nii saadakse eelnõu järgi noveerida kohustusi nii tähtpäeval enne kui ka pärast seda. Uuendades võidakse muuta mitmeid asiolusid kohustussuhtes. Nii võidakse uuendusakti sisendada tingimusi, eritähtpäevi, jättes välja neid, mis esinesid endises kohustuses. Üldse oleneb uuendamise maht kontrahentide tahtest. See tahe ei tohi olla ainult selline, et ta loob kohustuse, mis on kas lubamatu, seadusvastane, piiritlematu, kuna sellised kohustused on kehtetud.

Ka eelnõu loendab spetsiaalselt rea juhte, mida ei peeta novatioks, vaid lihtsaks muutekokkuleppeks. Need on samad, mis kehtivaski õiguses. Eelnõugi puhul tuleb nentida, et see loendus pole lõplik.

47) TSE § 1633.

Muudatuse ja novatio vahel tuleb teha vahet selle järgi, kas endine kohustussuhe lõppes või ei. Lõppemise puhul on tegemist novatioga, muidu aga muutmisega. Muutmise puhul kestab kohustus edasi. Seepärast ei muutu kehtetuks lisaõigused, nagu pant, käendus jne. Novatio puhul aga tekib uus lepe, mille sisu tuleb lahendada vastavalt uuendusaktile.
